

**DIE VROEë IDENTIFISERING VAN NEUROSIELKUNDIGE
LEERVERSTEURINGS BY GRAAD 1 LEERDERS**

DEUR

ELIZABETH HEFER

PROEFSKRIF

VOORGELê TER GEDEELTELIKE VERVULLING VAN
DIE VEREISTES VAN DIE GRAAD

PhD LEERONDERSTEUNING, VOORLIGTING EN BERADING

IN DIE

DEPARTEMENT OPVOEDKUNDIGE SIELKUNDE

AAN DIE

UNIVERSITEIT PRETORIA

PROMOTOR: PROF. L. J. JACOBS

AUGUSTUS 2005

**THE EARLY IDENTIFICATION OF NEUROPSYCHOLOGICAL LEARNING
DISABILITIES IN GRADE 1 LEARNERS**

BY

ELIZABETH HEFER

THESIS

PRESENTS AS PARTIAL FULFILMENT
OF THE QUALIFICATION OF THE DEGREE

PhD IN LEARNING SUPPORT, GUIDANCE, AND COUNSELLING

OF THE

DEPARTMENT OF EDUCATIONAL PSYCHOLOGY

AT THE

UNIVERSITY OF PRETORIA

SUPERVISOR: PROF L. J. JACOBS

SEPTEMBER 2005

DANKBETUIGING

By die voltooiing van hierdie proefskrif wil ek graag my opregte dank en waardering betoon teenoor:-

1. Johan, Stefan en Coenraad, my eggenoot en seuns, vir begrip, ondersteuning en geduld tydens die navorsing en skrywe van hierdie proefskrif;
2. My promotor, Prof. L. J. Jacobs, vir sy onbaatsugtige leiding en ondersteuning;
3. Dr. Charl Vorster en me. Petro Mennen vir die proeflees van die verhandeling; en
4. Mnr. G. Meyer, prinsipaal van Primêre Skool Anton van Wouw en die betrokke opvoeders, ouers en leerders, vir hulle bereidwilligheid om by die navorsing betrokke te kon wees.

My opregte dank aan ons Hemelse Vader vir die geleentheid om hierdie studie te kon onderneem.
Alle eer kom hom toe.

PRETORIA

AUGUSTUS 2005

HEFER

ELIZABETH

SYNOPSIS

The research entails the early identification of neuropsychological learning disabilities in grade 1 learners. The researcher used the definition, criteria and characteristics of the DSM-IV for the identification of neuropsychological learning disabilities. The section of Learning Disabilities or Disorders includes Reading Disorders, Mathematic Disorder, Disorder of Written Expression and Learning Disorder Not Otherwise Specified.

Learning Disabilities are diagnosed when the learner's achievement on individually administered, standardized tests in reading, mathematics or written expression is substantially below that expected for age, schooling and the level of intelligence. The learning problems, such as unsatisfied reading, mathematical or writing skills, significantly interfere with the learner's academic achievement. Mathematic Disorder and Disorder of Written Expression most commonly occur as early as in the beginning or first grade, when formal reading instruction usually begin. Neuropsychological learning disabilities have a negative influence on the learner's scholastic achievement, social development and emotional functioning.

The research is focused on the grade 1 learners only. There is no differentiation regarding gender. In the literature study, the researcher observed five important components regarding neuropsychological learning disabilities, namely:-

- Definition, criteria and characteristics;
- Classification;
- Causes;
- The localization of the cortical areas of the brain associated with neuropsychological abilities; and
- The Neurofeedback.

The Neurofeedback is based on the tenents that brain electrical activity reflects mental status and that the activity can be trained.

The researcher also observed in the literature study certain risk factors regarding neuropsychological learning disabilities, namely phonological awareness, analysis, synthesis, word recognition and syntax. The researcher considered these components in conjunction with the compilation of the

neuropsychological test battery. The researcher could determine the follow findings with the assistance of the neuropsychological test battery:-

- The developmental delays which are present.
- The brain areas in which the cognitive abilities, associated with the developmental delays, are located.
- The limited functioning of brain wave activities which are associated with the cognitive abilities and developmental delays.
- The early identification of neuropsychological learning disabilities in grade 1 learners.

The researcher found that the Neurofeedback programme is a useful contribution for the early identification of neuropsychological learning disabilities in grade 1 learners.

KEY WORDS

Neuropsychological learning disabilities

Neuropsychology

Central nervous system

Criteria for neuropsychological learning disabilities

Left cerebral hemisphere learning disabilities

Right cerebral hemisphere learning disabilities

Frontal system learning disabilities

Neuropsychological test batteries

Neurofeedback

Brain waves

Brain wave activities

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1: ORIëTERING TOT DIE STUDIE	BLADSY
1.1 INLEIDING	1
1.2 BEWUSWORDING VAN DIE PROBLEEM	2
1.2.1 Die navorser se bewuswording van die probleem	2
1.2.2 Bewuswording van die probleem in die literatuur	4
1.3 DIE ONTLEDING VAN DIE PROBLEEM	6
1.3.1 Die effektiwiteit van die huidige psigometrie	7
1.3.2 Die oorsaak van leerprobleme	8
1.3.3 Plaaslike menings oor neurosielkundige leerversteurings	12
1.4 DIE PROBLEEMSTELLING	13
1.5 DOELSTELLINGS	13
1.6 MOTIVERING VAN BRONNE	14
1.7 BEGRIPSVERKLARING	15
1.7.1 Aleksie	15
1.7.2 Die leerder	15
1.7.3 Diseidetiese disleksie	15
1.7.4 Disfonie	15
1.7.5 Disgrafie	15
1.7.6 Disinhibering	16
1.7.7 Foneme	16
1.7.8 Fonologie	16
1.7.9 Gertsman-sindroom	16
1.7.10 Junior-Primêre skoolfase	16
1.7.11 Kodering en dekodering	16
1.7.12 Kognitiewe sielkunde	17
1.7.13 Lateraliteit	17
1.7.14 Leerversteuring	17
1.7.15 Leesversteuring	18
1.7.16 Neurofisiologie	18

1.7.17	Neurologie	18
1.7.18	Neurologiese probleme	19
1.7.19	Neuropatologie	19
1.7.20	Neurosielkunde of neuropsigologie	19
1.7.21	Ontwikkelingsversteurings	19
1.7.22	Ortografie	19
1.7.23	Perinataal	19
1.7.24	Serebrale dominansie	19
1.7.25	Vingeragnosie	20
1.7.26	Wiskunde versteuring	20
1.8	DIE VERLOOP VAN DIE STUDIE	20

HOOFSTUK 2: DIE MENSLIKE BREIN

2.1	INLEIDING	21
2.2	DIE KLASSIFIKASIE VAN DIE SENTRALE SENUWEESTELSEL	21
2.3	DIE ANATOMIESE EN FISIOLOGIESE RIGTINGVERHOUDINGS	22
2.4	DIE SENTRALE SENUWEESTELSEL	25
2.4.1	Die serebrum	26
2.5	DIE ROL VAN DIE SENTRALE SENUWEESTELSEL MET BETREKKING TOT NEUROSIELKUNDIGE LEERVERSTEURINGS	30
2.6	BREINBEELDING EN LEERVERSTEURINGS	31
2.6.1	Die funksionele neuro-anatomie van lees	32
2.6.2	Metodes van funksionele breinbeelding	33
2.6.2.1	Ouditiewe waarneming	36
2.6.2.2	Woordherkenning	36
2.6.2.3	Besluitneming	39
2.7	SAMEVATTING	40

**HOOFSTUK 3: LITERATUURSTUDIE OOR NEUROSIELKUNDIGE LEERVER-
STEURINGS BY GRAAD 1 LEERDERS**

3.1	INLEIDING	42
3.2	DIE ONTWIKKELING VAN DIE NEUROSIELKUNDE	43
3.3	DEFINISIES	45
3.3.1	Die definisie van neurosielkunde	45
3.3.2	Definisie van leerversteurings	46
3.3.3	Definisie van leesversteurings	47
3.4	DIE VERSKIL TUSSEN DIE BEGRIPPE LEERPROBLEME, LEERVERSTEURINGS EN LEESONVERMOë	47
3.5	DIE KLASSIFIKASIE VAN LEER- EN LEESVERSTEURINGS	50
3.5.1	De Quiròs en Schragel se klassifikasie van leerversteurings	50
3.5.2	Obrzut en Hynd se klassifikasie van leerversteurings	52
3.5.2.1	Die klassifikasie van die subgroepe van leerversteurings	52
3.5.2.1.1	Die algemene klassifikasie van subgroepe van leerversteurings	52
3.5.2.1.2	Die neurosielkundige subgroepe van leerversteurings	53
3.5.3	Die subgroepe van leerversteurings volgens Rourke en Del Lotto	57
3.5.3.1	Die ontwikkelingsdinamiek van die twee subgroepe: Groep L-S en Groep W	57
3.5.3.2	Die klassifikasie van die drie subgroepe van leer- en leesversteurings	59
3.6	DIE KRITERIA EN DIAGNOSE VIR LEERVERSTEURINGS	64
3.6.1	Die VSA se kriteria en diagnose van leer- en leesversteurings	65
3.6.1.1	Die diagnostiese kriteria van leer- en leesversteurings	65
3.6.1.2	Differensiële diagnose van leer- en leesversteurings	65
3.6.2	Die DSM-IV se kriteria en diagnose van leerversteurings	67
3.6.2.1	Die diagnostiese kriteria van leerversteurings	67
3.6.2.2	Geassosieerde kenmerke en versteurings	68
3.6.2.3	Differensiële diagnoses	68
3.7	DIE GEBRUIK VAN INTELLIGENSietoetse AS MEETINSTRUMENTE VIR LEERVERSTEURINGS	69
3.8	OORSAKE VAN NEUROSIELKUNDIGE LEERVERSTEURINGS	73
3.8.1	Inleiding	73

3.8.2	Neurosielkundige verstourings	74
3.8.2.1	Die linkerhemisfeer leerverstourings	75
3.8.2.2	Die regterhemisfeer leerverstourings	82
3.8.2.3	Die frontale sisteem leerverstourings	86
3.8.3	Die genetiese faktore by leerverstourings	88
3.8.3.1	Die verbale leerverstourings	89
3.8.3.2	Die nie-verbale leerverstourings	90
3.8.4	Die perinatale faktore by leerverstourings	91
3.8.5	Die skolastiese patrone van die leerder met leerverstourings	95
3.8.5.1	Die verbale leerverstourings	95
3.8.5.2	Die nie-verbale leerverstourings	95
3.8.6	Die sosiale gedragsimptome van die leerder met leerverstourings	96
3.8.6.1	Die verbale leerverstourings	96
3.8.6.2	Die nie-verbale leerverstourings	97
3.9	SAMEVATTING	98

HOOFSTUK 4: LITERATUURONDERSOEK NA NEUROSIELKUNDIGE MEETINSTRUMENTE VIR DIE VROEë IDENTIFISERING VAN NEUROSIELKUNDIGE LEERVERSTOURINGS

4.1	INLEIDING	100
4.2	VOORSPELLING VAN TOEKOMSTIGE LEESONVERMOë VAN GRAAD 0 LEERDERS	101
4.2.2	Kenmerkende faktore by die voorspelling van graad 0 leerders se leesvermoëns	101
4.3	MEETINSTRUMENTE VIR DIE VROEë IDENTIFISERING VAN LEERVERSTOURINGS	105
4.3.1	Obrzut en Hynd se meetinstrumente vir die vroeë identifisering van leerverstourings	105
4.3.1.1	Neurosielkundige meetinstrumente	106
4.3.1.2	Neurosielkundige evaluasies by leerders met leerverstourings	107
4.3.2	Rourke en Del Lotto se neurosielkundige meetinstrumente vir leerverstourings	109
4.3.2.1	Inleiding	109
4.3.2.2	Neurosielkundige meetinstrumente	109

4.3.3	Prior se neurosielkundige meetinstrumente vir leerversteurings	112
4.3.3.1	Inleiding	112
4.3.3.2	Neurosielkundige meetinstrumente	113
4.3.3.2.1	Geheue-evaluasie	113
4.3.3.2.2	Taalevaluasie	115
4.3.3.2.3	Meting van die aandagspan	115
4.3.3.2.4	Visueel-perseptuele probleme	116
4.3.3.2.5	Probleme met begrip en probleemoplossing	117
4.3.4	Teeter en Semrud-Clikeman se neurosielkundige meetinstrumente vir leer- en lees- versteurings	118
4.3.4.1	Inleiding	118
4.3.4.2	Toetsbattery	118
4.3.4.2.1	Toetsbattery vir leesversteurings	119
4.3.4.2.2	Meetinstrumente vir die onvermoë om geskrewe taal te bemeester	121
4.3.4.2.3	Meetinstrumente vir nie-verbale leeronvermoë	121
4.3.5	Lacks se teorie oor die Bender Gestalt Toets as meetinstrument vir neurosielkundige evaluasies by kinders	122
4.3.5.1	Inleiding	122
4.3.5.2	Die doel van die Bender Gestalt Toets	123
4.3.5.3	Die ontwikkelingsmeting	124
4.3.5.4	Bender Gestalt Toets as voorspeller vir skoolgereedheid en akademiese prestasies	124
4.3.5.5	Die vasstelling van leerversteurings	125
4.3.5.6	Emosionele aanduiders	126
4.4	NEUROSIELKUNDIGE MEETINSTRUMENTE VIR LEESVERSTEURINGS	127
4.4.1	Shapiro, Accardo en Capute se meetinstrumente vir spesifieke leesversteurings	127
4.4.1.1	Inleiding	127
4.4.1.2	Meetinstrumente vir leesversteurings	128
4.5	DIE EVALUERING VAN DIE LEERDER SE HANDVOORKEUR	130
4.5.1	Inleiding	130
4.5.2	Handvoorkeur en neuro-ontwikkelingsielkunde	130
4.5.3	Die evaluering van handvoorkeur	132
4.6	DIE EEG NEUROTERUGVOERPROGRAM	132

4.7	SAMEVATTING	136
-----	-------------------	-----

HOOFSTUK 5: NAVORSINGSONTWERP

5.1	INLEIDING	138
5.2	DOELSTELLINGS	139
5.3	NAVORSINGSMETODE	139
5.3.1	Positivisme	140
5.3.2	Empirisme	140
5.4	DIE GEVALLESTUDIE	141
5.5	NAVORSINGSVRAE	141
5.6	EVALUERINGSPROGRAM	142
5.6.1	Evalueringsprosedure	142
5.6.2	Die kriteria vir evaluering	145
5.6.3	Neurosielkundige Toetsbattery	145
5.6.4	Die motivering vir die gebruik van die neurosielkundige toetsbattery	148
5.7	DIE PROEFPERSON	152
5.8	ETIESE IMPLIKASIES	152
5.8.1	Ingeligte toestemming	152
5.8.2	Misleiding	153
5.8.3	Die reg om te onttrek	153
5.8.4	Vertroulikheid	153
5.9	SAMEVATTING	153

HOOFSTUK 6: DIE EMPIRIESE STUDIE

6.1	INLEIDING	154
6.2	GEVALLESTUDIE	154
6.2.1	Funksioneringsbeeld	154
6.2.2	Fenomeenbeeld	154
6.2.2.1	Kliniese onderhoudvoering met die ouers	155
6.2.2.1.1	Gesinsamestelling en gesinsfunksionering	155

6.2.2.1.2	Ontwikkelingsgeskiedenis	156
6.2.2.1.3	Skolastiese agtergrond	156
6.2.2.2	Kliniese onderhoudvoering met die opvoeder	157
6.2.2.3	Kliniese onderhoudvoering met Michael	158
6.2.2.3.1	Gesinstekening	160
6.2.3	Relasiebeeld	162
6.2.4	Bevindinge op grond van die onderhoude	162
6.2.5	Volledige sielkundige evaluasie	163
6.2.5.1	Griffiths Kognitiewe Ontwikkelingskaal	163
6.2.5.2	Informele toetsbattery	164
6.2.5.3	Junior Suid-Afrikaanse Individuele Skaal	165
6.2.5.4	ESSI lees- en speltoetse	165
6.2.5.5	Diagnostiese Wiskunde toets TOD 499	166
6.2.5.6	Bender Gestalt Toets	166
6.2.5.7	Waterloo Handvoorkeurvraelys	167
6.2.5.8	Pendulum Ouditiewe Persepsietoets	167
6.2.5.9	Senior Suid-Afrikaanse Individuele Skaal	168
6.2.5.9.1	Toetsgedrag	166
6.2.5.9.2	Toetsresultate	166
6.2.5.9.3	Kwalitatiewe ontledings van die toetsresultate	166
2.6.5.10	Die Neuroterugvoer evaluasie	170
6.3.	SAMEVATTING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS	173

HOOFSTUK 7: SAMEVATTING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

7.1	INLEIDING	176
7.2	DOELSTELLINGS	176
7.3	SAMEVATTING VAN DIE LITERATUURNAVORSING	177
7.4	SAMEVATTING VAN DIE EMPIRIESE GEGEWENS	178
7.5	TOETSING VAN DIE NAVORSINGSVRAE	178
7.6	GEVOLGTREKKING VAN DIE STUDIE	179
7.7	DIE BYDRAE VAN DIE STUDIE	179

7.7.1	Sielkundiges	179
7.7.2	Ouers, opvoeders en remediërende terapeute	180
7.7.2.1	Die begin van die skooldag	181
7.7.2.2	Hantering van gedragsprobleme	181
7.7.2.3	Hulpverlening met klas- en huiswerk	183
7.7.2.4	Hulpverlening aan leerders met aandagafleibaarheid en hiperaktiwiteit	184
7.8	LEEMTES VAN DIE STUDIE	185
7.9	AANBEVELINGS	185
7.9.1	Voorgestelde terapeutiese behandelingsprogram	185
7.9.1.1	Die behandelingsprogram	186
7.9.1.2	Neuro- en psigoterapie	186
7.10	SLOT	191
7.11	BRONNELYS	192
Diagram 2.1:	Klassifikasie van die sentrale senuweestelsel	22
Figuur 2.1:	Breinsnit-vlakke	23
Figuur 2.2:	Anatomiese en fisiologiese rigtingverhoudings	24
Tabel 2.1:	Opsomming van die anatomiese en fisiologiese rigtingverhoudings	25
Figuur 2.3:	Mediale aansig van die menslike brein	26
Figuur 2.4:	Laterale aansig van die menslike brein	29
Figuur 2.5:	Belangrike breinareas van leesvermoë by breinbeelding	33
Figuur 2.6:	Funksionele magnetieseresonansiebeelding	34
Figuur 2.7:	Streke in linkerhemisfeer geaktiveer deur woordherkenning	37
Figuur 2.8:	PET en fMRI skyfies van die linker inferior frontale area wat deur besluitneming en uitspraak geaktiveer is	38
Figuur 2.9:	Verandering van bloedvloei in die kortikale areas van die linker- en regterhemisfeer met taakuitvoering	39
Diagram 3.1:	Uiteensetting van Hoofstuk 3	43
Tabel 3.1:	Primêre leerversteurings	51
Tabel 3.2:	Sekondêre leerversteurings	52
Tabel 3.3:	Beginsels en dinamiek van Groep W: Die nie-verbale leerversteuring-subgroep ..	58

Tabel 3.4:	Beginsels van dinamiek van die Lees -Spellinggroep: Die verbale leesversteuring subgroep	59
Diagram 3.2:	Leesversteuring-fonologiese verbindingsversteuring	80
Tabel 3.5:	Kortikale streke en vermoëns wat in die linkerhemisfeer gesetel is	81
Tabel 3.6:	Vermoëns en kortikale streke geassosieer met wiskundige bekwaamheid	84
Tabel 3.7:	Letsels op die regterhemisfeer	84
Tabel 3.8:	Opsomming van spesifieke onvermoë wat met nie-verbale leerversteurings (VNL) verband hou	85
Tabel 3.9:	Opsomming van die oorsake van regterhemisfeer leerversteurings	86
Tabel 4.1:	Opsomming: Individuele risiko-faktore vir toekomstige leesvermoëns	102
Tabel 4.2:	Bowman Gray Model: Graad 0	105
Tabel 4.3:	HRNB-C evaluasie - Obrzut en Hynd	108
Tabel 4.4:	Die neurosielkundige toetsbattery van Rourke en Del Lotto	111
Tabel 4.5:	Meetinstrumente – Stanovich	119
Tabel 4.6:	Meetinstrumente vir nie-verbale leerversteurings	122
Tabel 4.7:	Meetinstrumente vir lees, spelling, skrif, wiskunde, motivering en emosionele status	128
Skets 4.1:	Diagram van die internasionale 10 – 20 elektrode sisteemplasing	134
Tabel 4.8:	Korrelasie tussen bandwydtes en verstandelike prosesse	135
Diagram 5.1:	Uiteensetting van Hoofstuk 5	139
Diagram 5.2:	Evalueringsprosedure	143
Tabel 5.1:	Skematiese voorstelling van die neurosielkundige toetsbattery en die toepassing daarvan	147
Tabel 5.2:	Motivering vir die gebruik van meetinstrumente	149
Skets 6.1:	Michael se gesinstekening	161
Tabel 6.1:	Mikrovolt Ratio's	172
Tabel 7.1:	Bowman Gray Model: Graad 0	180
Tabel 7.2:	Voorgestelde terapeutiese behandelingsprogram	187
Bylaag 1:	Waterloo Handvoorkeur Vraelys	201
Bylaag 2:	Vertroulike Vraelys	203